

GLASBA

Ensemble Modern z deli Slovencev

V Gallusovi dvorani Cankarjevega doma nocoj gostuje Ensemble Modern, eden vodilnih svetovnih sestavov na področju sodobne glasbe.

Koncert je del srebrnega abonmaja, pa tudi dogodek, ki so ga povezali s častnim gostovanjem Slovenije na Frankfurtskem knjižnem sejmu 2023. Ensemble Modern bo izvajal izključno slovenski spored. Skladatelj Vito Žuraj in Matej Bonin sta uglasbila pesmi Tehno Ane Pevelnik in Knjiga teles Aleša Štegra, ki jih bosta poeta pred glasbeno izvedbo tudi sama prebrala. Izvedla pa se bodo še dela Stump the Guesser (2021) Nine Šenk, Q. M. (Kvantna mehanika) (2014) Petre Strahovnik in Substitution anonyme (2007) Vinka Globokarja.

Osemnajst solistov iz Belgije, Bolgarije, Nemčije, Grčije, Indije, Izraela, Švice, ZDA in z Japonskega trenutno tvori glasbeni kolektiv Ensemble Modern, ki ima svoj sedež v Frankfurtu;

Slovenska operna solistka Nika Gorič bo gostja koncerta Ensemble Modern. Doris Markač

sami se odločajo o projektih, umetniških partnerstvih in vseh finančnih zadevah. Ansamblova programska širina se razteza od glasbeno-gledaliških del, plesnih in multimedijskih projektov do komorne in orkestralne glasbe. Vsako leto izvedejo okoli sedemdeset novih del, od tega približno dvajset svetovnih praznikov, nekatere po naročilu ansambla.

Posebna gostja na odru bo mednarodno uspešna slovenska sopranistka Nika Gorič, ki po umetniškem doktoratu v Veliki Britaniji redno nastopa na festivalih po Nemčiji, Franciji, Angliji, Švici in Avstriji, na koncertnih in opernih odrih. Dirigirala bo dirigentka Lucie Leguay, ki se je uveljavila tako na simfoničnem kot opernem področju, nastopa z orkestri, kot so Filharmonični orkester Francoskega radia, Filharmonični orkester iz Strasbourga, orkester Koncertne hiše iz Berlina.

Gostovanju Ensemble Modern v Sloveniji se priključuje Goethejev inštitut, Narodni dom Maribor (kjer je ansambel včeraj sklenil Festival Maribor 2023 in hkrati odprl sezono Orkestrskega cikla 2023/24) ter Javno agencijo za knjigo RS. Po mariborskem in ljubljanskem koncertu bo ansambel program še dvakrat izvedel v Nemčiji. im

INTERVJU / Katja Šaponjič, prevajalka

Neizrečeno v stripu je podoba

 Gašper Stražišar

Ime Katja Šaponjič je v zadnjih letih postalo sinonim za kakovostne prevode risoromanov iz francoščine. Za svoje delo je leta 2020 prejela Nodierovo nagrado za najboljši prevod iz francoščine, leta 2022 še nagrado zlatirepec, ki jo podeljujejo na festivalu Tinta. Že od samih začetkov sodeluje z založbo VigeVageKnjige, za katero je prevedla epohalno delo Manuja Larceneta Blast in še mnoge druge odmevne naslove založbe. Živi in ustvarja v Belgiji, zato jo na cestah in ulicah Slovenije le redko ulovite.

Prevajalski poklic zveni tako imaginarno, samotno in nerazložljivo. Kako poteka?

Od vsega, kar ste našeli, me najbolj nagovori »samotno«. Samotno kot: sama sedim v sobi pred računalnikom in utripajočim kurzorjem, sama berem besedilo, podoba, poslušam, kako zveni, prisluškujem, kje v telesu me žuli, kje se naredi prostor (pri meni gre prevajanje zelo skozi telo), sama sem priča prebujanju raznih delov sebe ob srečanju z vsebino – največkrat sta to prisluškovalca, ki želi poloviti vse tone in podtone, in notranji kritik ali kar cel zborček njih, no, in potem že ni več tako samotno.

Ampak kaj pa tisti dejanski proces, ko v roke vzamete knjigo v tujem jeziku in jo preberete prvič?

Potem ko preberem knjigo, moje delo poteka po plasteh. Nerada se že pri prvi, grobi verziji predolgo ustavljam na bolj zapletenih mestih. Zame je pomembno, da tudi na ta, čisto fizični način začetim približen obseg polja, po katerem se bom gibala. Ko enkrat to vem, se lažje gibljam po vsebini, lažje se ustavim na mestih, ki zahtevajo več pozornosti. Moram si zagotoviti ta pogled čez vse polje, da lahko dlje ostanem zbrana na mestih, kjer me vsebina močno vleče naprej. So namreč taka mesta in resnično jih obožujem. Lahko gre za eno stran, en odstavek, en niz podob. In ravno na teh mestih mi telo zelo pomaga – hitro vidim, kdaj občutek ni več pravi, kdaj začne zbranost popuščati, kje se zatakne.

Kaj pa stripi? Kako ste prišli do njihovega prevajanja? Verjetno se proces prevajanja precej razlikuje od prevajanja romana ali poezije, kajne?

Stripov najbrž nikoli ne bi začela prevajati, če ne bi ustanovili založbe VigeVageKnjige (VVK). To je bil moj prestop v prevajanje tega žanra. Stripov in risoromanov prej nisem veliko brala. Za seboj sem imela že nekaj izkušenj v prevajanju leposlovja, stripi pa so bili zame nekaj novega. Hitro sem ugotovila, da se strip bere in torej tudi prevaja drugače. Še najbolj se morda ponuja primerjava s podnaslavljanjem filmov. Tudi to je veččina, ki jo verjetno marsikdo jemlje kot nekaj preprostega, nekaj, kar lahko počne vsak. Ampak če dovolite – primer je zelo banalen, a hkrati zelo povesen –, spomnite se odlično podnaslovljene serije Prijatelji. Dialogi so bili tako dobro prevedeni, da je bila serija zato še boljša, branje podnapisov pa pravi užitek. Tudi za prevajanje stripov veljajo podobni predsodki – ah, kaj, koliko je pa sploh besedila, saj to se da na hitro prevesti (in nas zato tudi ne bo veliko stalo).

Ponuja se mi še ena primerjava – neverbalna komunikacija. Če ne

Katja Šaponjič, prevajalka stripov iz francoščine, trenutno prevaja risoroman Polly, ki je krasna poetično obarvana zgodba o interspolni osebi. osebni arhiv

boste pozorni na sogovornikovo neverbalno komunikacijo in se boste odzivali samo na izrečeno, bo šlo hitro kaj narobe. Če želimo razumeti celoten kontekst, moramo poleg izrečenega slišati tudi neizrečeno. To neizrečeno v stripu je podoba.

Stripi, risoromani, grafični romani – vse te zvrsti so v zadnjih letih s pomočjo več slovenskih založb pridobile veljavo, postale brane. Pa vendar še vedno govorimo o neki manjvrednosti, poslušamo o zastopavljenosti in tako dalje. Zakaj je tako?

Verjetno se del odgovora skriva ravno v »majhnem številu besed«, v tem, da strip še vedno velja za zabavno in torej manjvredno zvrst, in v tem, da se v njem pogosto uporablja nezborni jezik. Glede slednjega lahko rečem samo to, da je iskanje pravega registra zame kot prevajalko še posebno velik izziv. V tem se mi zdi prevajanje stripov v primerjavi z leposlovjem, ki je pisano v zbornem jeziku, zahtevnejša naloga. Gotovo bi se dalo o razlogih za podcenjevalni pogled povedati še marsikaj. Verjetno gre za podoben princip kot pri predsodkih do krimičev, ljubezenskih romanov in tako dalje. Morda kar do vsega, kar označimo z negativnim predznakom in to zapečatimo. Pri čemer je ravno zapečatenje ključna beseda. Strip je danes že tako močno razplasten žanr, da je ta predsodek, kolikor je morda kdaj prej držal vodo, zdaj povsem odveč. In torej tudi strah, da bi vas zalotili s stripom v roki. Kdor še vedno meni, da je strip manjvredna literatura (ali literatura sploh), morda že dolgo ni na tekočem s ponudbo. Zakaj se prikrajšati za ta užitek?

in če je problem užitek – mislite, da ne obstaja stripovsko čtivo, ki vas bo zafustriralo z zahtevnostjo razbiranja in razumevanja vsebine, prav tako kot kakšna »prava in resna« literatura?

Prav to dokazujejo risoromani, ki so lahko enako zahtevni kot kateri koli drug roman, kar pa razumejo predvsem Francozi in Belgijci, ki imajo bogato zgodovino stripov. Kako jih dojemajo, so ti bolj sprejeti tako s finančnega kot ustvarjalskega vidika?

Če lahko sodim po bogato založenih policah v knjigarnah in knjižnicah, je strip tam že daleč od tega, da bi (še vedno) veljal za šund. Po policah brska staro in mlado, avtorji in avto-

Strip je danes že tako močno razplasten žanr, da je njegovo podcenjevanje zdaj povsem odveč. Kdor še vedno meni, da je strip manjvredna literatura, morda že dolgo ni na tekočem s ponudbo.

rice so zelo cenjeni. Prepričana sem, da je temu primerna tudi finančna plat. Pri nas pa denimo ne moremo prodajati naših knjig v knjigarnah Mladinske knjige, ker imajo tako visoke marže, da si tega ne moremo privoščiti. Veliko ljudi tudi noče brati stripov in risoromanov, ker mislijo, da tega ne znajo, v kulturni politiki pa se premalo dela v zvezi z ozavešanjem o tem žanru.

Če je prodaja stripov pri nas tako velik problem, ali si lahko privoščite prevajati le en risoroman ali je treba za preživetje prevajati več stvari hkrati?

Samo od prevajanja risoromanov nikakor ne bi mogla preživeti. Za osnovno preživetje moram poskrbeti drugače. Dvomim, da je pri nas kak prevajalec ali prevajalka specializiran samo za risoromane. Če pa je, potem od tega zagotovo ne more preživeti. Kar je škoda. Treba je povedati še to, da tudi avtorice in avtorji v Sloveniji ne morejo preživeti samo od stripa. Nihče od njih. Kar vse pove o statusu te literarne zvrsti v Sloveniji. Po drugi strani pa – prepričana sem, da risoromane prevajam bolje, ker sem začela z leposlovjem. Gre za drug žanr, seveda, a obenem sem se iz prevajanja leposlovja veliko naučila. Hkrati pa je prevajanje risoromanov poseben izziv za prevajalce in prevajalke leposlovja ali drugih zvrsti. Temu sem priča pri založbi, kjer sodelujemo s priznanimi mojstri in mojstricami prevodne besede. Ko ti ljudje preneso svoj izjemni občutek za branje pisane besede še na branje podobe, je bralni užitek zagotovljen.

Čeprav se o risoromanih govori več kot nekoč in so bolj sprejeti, kje še vidite ovire v Sloveniji in zakaj nimamo več avtorskih stripov ter risoromanov?

Mislím, da se na področju prepoznavanja in priznavanja stripa stvari premikajo. Morda bomo sčasoma doživeli tudi to, da bo postal del šolskega kurikulumuma. Predvsem je treba o stripu govoriti, pisati, mu dati prostor. Morda se bo potem kaj konkretnije premaknilo tudi na finančnem področju, ki je seveda nujno potreben element, če naj ljudje svobodno ustvarjajo ali vsaj ne odnehajo prehitro, ker to ne plača položnic. Pri VVK si močno želimo razširiti ponudbo slovenskih avtorjev in avtoric. Mením, da je domača produkcija zelo pomembna za utrjevanje tega žanra.

Avtorji, kot je Manu Larcenet ali pa recimo Mathieu Bablet, si za ustvarjanje risoromana lahko vzamejo tudi po več let. Financiranih let. Pri nas to ni mogoče, kajne?

Kolikor vem, ne. Žal še nismo tam.

V sredo se začne festival stripa

Med 4. in 8. oktobrom v Ljubljano znova prihaja mednarodni festival stripa Tinta, ki letos praznuje deseto obletnico nastanka. Na različnih prizoriščih po Ljubljani bo festival predstavil najboljše dosežke sodobne stripovske ustvarjalnosti ter zanimive avtorje in avtorice z vsega sveta. Letošnji osrednji gostje bodo francoski stripar in animator Winshluss, francoska grafična »podtalna« založba Le Dernier Cri, med-

narodno uveljavljen finski striparski kolektiv Kutikuti, nemška avtorja Mikael Ross in Philip Waechter in drugi. Poleg tega bo na ogled mednarodna potujoča razstava Women Power in Comics ter mednarodni projekt Remix Comix: strip za dediščino. Osrednja konferenca festivala pa bo na temo Strip in skupnost. Festival se bo tradicionalno sklenil s podelitvijo nagrad zlatirepec za najboljše izvirne in prevodne stripovske izdaje leta.